

langsomt skridende lange ligtog i veje og gader, der er beregnet for en passende og hurtig avvikling af trafikken, og hvor ligtog er til megen gene og selv ikke har det for godt.

Ved denne nye situation med sammenknytning af kirke og kirkegård til en helhed, sådan som det var almindeligt før 1800, melder der sig nye problemer i kirkegårdenes formudvikling. Eller kan vi simpelthen slå en streg over de mellemiggende halvandet hundrede år og gå tilbage til det, der var for årtusind siden: kirken (på bakken) med kirkegården som den naturlige indramning og i sin naturligst mulige funktion for sognet? Herom er det nok værd at diskutere såvel i kirkelige og administrative kredse som i de faglige, hvor kirkegårdenes form-sprog er aktuelt.

## Forsømte gravsteder — en tankeløshed

*Stadsgartner L. Sandberg*

De fleste mennesker føler det som en naturlig ting at gøre, hvad der med rimelighed kan gøres, for at de dodes sidste hvilested kan fremtræde så smukt og velholdt som muligt. Den kendsgerning vidner desuden om høj kultur, at langt den overvejende del af de pårørende ikke nøjes med at vise deres omsorg for gravstedet i de første år efter den afdødes begravelse, men fortsætter pasningen til udløbet af fredningsperioden og i mange tilfælde forlænger denne.

Det sker dog, at gravsteder bliver »glemte«, forsømmes med pasning og derved kommer til at ligge til skam for de efterlevende og til skændsel (»mispryd«) for de

omliggende gravsteder. Årsagerne til, at et gravsted forsømmes, kan være forskellige; men resultatet bliver altid det samme: Et gravsted, der skæmmer sine omgivelser og på alt for iøjnefaldende måde fortæller, at her slog kræfterne eller den gode vilje til i gerning at mindes den afdøde ikke længere til.

Men hvordan ser kirkegårdsledelsen på sådanne tilfælde? Det er jo ikke blot noget, der vedkommer de pårørende, det er også af betydning for kirkegårdens helhedsindtryk.

På Århus kirkegårde var det tidligere skik, at der på et gravsted, som ikke blev forsvarligt passet, anbragtes et meget iøjnefaldende træskilt, hvorpå der med store bogstaver var malet ordet *sløjfes* (se fig. 203).

Hvis familie eller slægt og venner ikke reagerede over for denne påmindelse, blev gravstedet sløjfet, dog først når der var gået en rum tid.

Denne fremgangsmåde var lige utilfredsstillende for alle parter. Den afdødes familie, der måske var flyttet til en anden by eller af andre grunde var uden jævnlig forbindelse med gravstedet, var i mange tilfælde uvidende om den forestående sløjfning, og nabogravsteder og kirkegårdshelheden var lige dårligt tjent med denne ret tilfældige og ofte langvarige »lade skæbnen råde« politik.

I Århus valgte man derfor at søge forholdene ændret og forbedret ved i hvert enkelt tilfælde at skrive til de pårørende og underrette dem om, at gravstedet var i forsømt stand samtidig med, at man gav forslag til istandsættelse, oplyste udgiften herfor og vedlagde et indbetalingskort. Denne fremgangsmåde har været fulgt siden 1943 og med godt resultat. Såfremt de pårørende efter 3-4 ugers forløb ikke har ladet høre fra sig, og gravstedet henligger i uændret stand, sendes påny en skrivelse, der såvel som den foregående fremsendes anbefalet. Ved at fremsende skrivelserne anbefalet opnår man dels at kunne kontrollere, at adressaten får skrivelser i hænde, og dels at understrege, at der ikke er tale om en almindelig, intetsigende meddelelse.

Hvis de pågældende heller ikke lader høre fra sig efter den anden skrivelse, og der stadig intet er foretaget ved gravstedet, sløjfes dette.

I enkelte, meget sjældne tilfælde vil det



Fig. 202.  
Skilt på forsømte grave.



være umuligt at finde navn og adresse på de mennesker, som har interesse for gravstedets fortsatte ren- og vedligeholdelse, og gravstedet bliver i sådanne tilfælde forsynet med et lille metalskilt med ordlyden: Udvist til Rydning. Henv.: Begravelsesvæsenets Kontor, Raadhuset (jevnf. fig. 202). Såfremt kirkegården ikke inden for et tidsrum af 3 måneder modtager nogen henvendelse, og der intet foretages for at holde gravstedet i orden, fjernes skiltet, og gravstedet sløjfes.

Nævnte fremgangsmåder er naturligvis forbundet med nogen udgift og ikke ringe ulejlighed for kirkegårdene; men at arbejdet ikke er forgæves, viser følgende tal. I foråret og sommeren 1951 afsendtes 366 skrivelser (cirkulære I, gengivet i hosstående spalte), og de 286 gav tilfredsstillende resultat. For de resterende 80' vedkommende afsendtes rykkerskrivelse (cirkulære II, se hosstående), og slutresultatet blev, at kun 15 gravsteder sløjfedes. De øvrige blev istandsat enten af kirkegårdene efter regning eller af de pårørende selv.

Efterhånden udgør antallet af sløjfede gravsteder på Århus kirkegårde en meget lille del af det samlede antal grave, idet der af ca. 15700 solgte familiegrave og ca. 850 solgte urnegrave eller ialt ca. 29600 enkeltgrave kun findes ca. 500 sløjfede grave. De sløjfede grave, hvoraf en stor del hjemfalder i år eller til næste år, udgør således mindre end 2% af den samlede gravstedsmængde.

De opnåede resultater er — set fra et kirkegårdssynspunkt — særdeles tilfredsstillende, og den relativt lille udgift, der er forbundet med at sætte sig i forbindelse med publikum, indtjenes ved øgede indtægter for ren- og vedligeholdelse og færre udgifter til renholdelse af sløjfede gravsteder.

Mange gravstedejere er taknemlige for at blive gjort opmærksom på deres gravstedes mangler, der ofte skyldes tankeløshed.

For kirkegårdene er gevinsten æstetisk set stor, større end man kan udtrykke den i tal, og arbejdet må føres videre under mottoet: Det er en skam at forsømme et gravsted, det er en endnu større skam ikke at oprette det forsømte.

#### CIRKULÆRE I

Man beklager at måtte meddele, at gravsted  
litra/afd. rk. nr. på  
Kirkegård, hvori den er begravet  
— for hvilket De ifølge  
vore bøger har dispositionsret — henligger til  
mispryd for kirkegården på grund af manglende  
ren- og vedligeholdelse.

For at værne kirkegårdens udseende og det offentliges og mange privates bestræbelser for at holde kirkegården smuk og navnlig fri for generende ukrudt ser man sig derfor nødsaget til i medfør af lov af 30. juni 1922 § 23 at overtage gravstedets renholdelse for den i takstregulativet fastsatte betaling, hvilket for ovennævnte gravsted udgør kr. årlig.

Forinden renholdelsen af ovennævnte gravsted kan overtages, bør nedennævnte istandsættelse foretages.

Beløbet kr. bedes indbetalt ved benyttelse af vedlagte indbetalingskort.

Man forventer at høre nærmere inden 14 dage.  
Istandsættelse:

1 indbetalingskort.

#### CIRKULÆRE II

Litra/afd. rk. nr. på  
kirkegård.

Den meddeltes, at ovennævnte gravsted henlå til mispryd for kirkegården. Da gravstedet stadig henligger i forsømt tilstand, undlader man ikke at meddele, at såfremt der ikke inden 8 dage fra dato er sket henvendelse til *begravelsesvæsenets kontor, rådhuset*, om en ordning, vil gravstedet — i medfør af lov af 30. juni 1922 § 23 — blive sløjfet.

Ærbødigst



Fig. 203.  
Tidligere brugt  
praxis  
vedrørende  
forsømte grave.